

Sjunde roten, tomt 16

Kvarteret Köpmannen

Nittonde roten 1637–57

Sillgatan öster om östra Hamnen

Tionde roten 1657–70

södra sidan

Burchard (Burcholt) Dräyer R19 1653–55: 2 mtl /Burchardus Dreyer 1668–1691 M1676: 1 tomt Gustavi tomtöreslängd 1670 (ej bebyggd)–81

Enligt Wilhelm Berg ”tycks” hemorten för den Dreijerska släkten vara vara Raetz i Brandenburg, varifrån *Burchard Dreijer* och *Judith Schultz* inflyttade till Göteborg. En Harmen Dreijer, som enligt Berg kan ha varit bror till *Martin Dreijer* (om denne: se 4.115), gifte sig den 1.9.1639 med *Maria Jahns (dotter)*.

Det fanns också en *yngre Burchardus Dreijer*, som också bör ha varit bror till Martin men som Martin Dreijer inte gärna kan ha varit särskilt stolt över. Detta inte därför att han enligt våra moderna mått bar sig brottsligt åt utan därför att han av magistraten anklagades och straffades för att ha ägnat sig åt för den tiden vedervärdigt ”trolldom och signeri”. Denne Burchardus Dreijer omtalas i Göteborgs mantalslängder först 1653–55 och bodde då i rote 19. 1691 sålde han gård 7.16 på södra sidan av Sillgatan öster om Östra Hamnen. Det förefaller som om det var han, som den 11.8.1652 gifte sig med *Assa Jonsdotter* (som bör ha varit syster till *Jonas Wennerquists far Olof Jonsson*, Skebo, Årsta) och alltså inte så som Berg antar, att fadern Burchardus Dreijer den äldre efter efter moderns död gifte om sig. Man frågar sig också, vilka bevis Berg har för att Martin Dreijers far skulle ha varit Burchardus Dreijer den äldre.

I maj 1667 berättades det i rätten, att president Gerhard Leijoncrantz dräng hade förförts av en lösker person *Arfwed Eriksson* ”att lära någre oloflige stycken” och kommit i samvetsnöd över detta under sin sjukdom. Arfwed Eriksson förhördes därför om sina levnadsförhållanden. Enligt vad han sade hade han studerat vid akademien i Åbo 1663 och sedan använts vid krigsväsendet i Lifland och återkommit till Åbo igen. På en resa led han sjönöd och kom därigenom att läsa med barn och vara klockare i Nagu socken i Finland. Där drabbades han av en häftig feber (”brännesjuka”), som gjorde honom sinnessjuk (”aldeles ursinnig”) enligt en attest av pastor därstädes, daterad den 3.5.1666. När han omsider återfick sitt förstånd hade han börjat vandra omkring i landet för att söka goda människors hjälp till dess han omsider kommit hit till Göteborg. Där bodde han först hos en soldat och sedan hos Burchardus Dreijer d.y. Sitt underhåll och sin föda fick han av gott folk. Sedan tillfrågades han om varifrån han hade fått boken (”booka”), som rätten sett och om han hade använt de i boken antecknade konsterna. Burchardus hade bett honom tolka en hop förvända bokstäver, som han inte själv förstod. Anders Eriksson hade uttytt dem och renskrivit boken på *president Leijoncrantz’ tjänare Nils Anderssons* begäran. Han hade inte mer än ett par gånger brukat konsterna mot ”källesjukan” (koleran?) och tandvärk. För övrigt hänvisade han till Burchardus Dreijer. Burchardus förklarade sig ha fått boken för två år sedan av en *apotekaregesäll Johan Stäclen*. Han sade sig aldrig ha brukat de där upptecknade konsterna. *Doktor Medicinae Olaus Östring* sade på förfrågan, att dessa konster inte var av stort värde utan blott

”en hoop Chatharmata af Tydske böcker utskrifne”. Någon vecka därefter inkallades Burchardus och Arfwed Eriksson igen. Rätten hade nu genomsett deras böcker och ”uti den eene af trycket uthgångne icke annat än naturlige stycker och i den andre skrifne förutan slikne naturlige saker icke annat än widskepeligh påwisk böön kunnandes finna, men i det öfrige skrifne papperet ett af halvtredje sammanbundne arck och det andre af siuu löse blad i oktav, dels något naturliget, dels ock widskepeliget och sådant man lödjerij plägar kalle, förmerkandes”. Burchardus och Arfwed Eriksson tillfrågades, om de icke ångrade sig, att de förtörnat Gudh med dessa böcker och över att de förfört sina medkristna (”jämpn Christne”). ”Hwilcket dhe nogsampt läte merckia”. Men Burchardus förklarade sig vara omedveten om att han hade syndat. Han hade fått tre böcker i betalning för utlånade pengar av en främmande person. Böckernas innehåll hade han inte förstått, mycket mindre brukat. Han hade endast visat Anders Eriksson dem och denne hade honom ovetande skrivit av dem. Därför bad han om nåden och inte rätten.

Resolution: ”Alldenstund så af detta Consistorij Ecclesiastici som ock här i Rätten håldne ransaking någre skrifter och löse paper sampt de Brotzliges Borchardi Dreijers och Arwid Erichssons eegne bekenelser är klart oh bewijsligit att dhe samme sig med olofligit och wederstyggeligit lödjerij och signerij, emot Gud och hans helige lagh, sig och andre sine med Christne till siälawåda och förargelse sig förgriipigt hafwa. Så hade fuller Rätten orsak straffet dem exemplariter att skärpa: Men alldenstund dhe förebära sig mehr af owetenheet än upsåth och ondsko i den synden råkat hafwa”, så lindrade rätten straffet till nio dagars fängelse och efter ”kyrkostraff” förvisning från staden. Burchardus skulle dessutom aldrig mer vara betrodd att hålla barnaskola eller informera någon av denna stads ungdom.

Bara någon månad före dessa händelser hade Burchardus fått svara inför underrätten för ett uppträde i sitt hem. En *Måns Andersson från Giäsa och Norunda socken* hade fått husrum hos Burchardus Dreijer. Men en stund efter det han anlant hade han och hans kamrat överfallits med hugg, slag och skällsord av Dreijer och fråntagits sitt av kyrkoherden utfärdade pass. Också Dreijers svärmoder hade körts ut. Medan rätten behandlade ärendet anklagades Dreijer av underskulden för att i rådstugans förstuga ”till överflöd” ha överfallit Måns Larsson med skällsordet skälm. Bl.a. skulle han ha sagt: ”Möter iagh tigh din skielm iagh skall klemma tigh.” Den gången fick Burchardus Dreijer plikta 12½ mark för oljudet på rådstugan och dömdes att återlämna Måns Larssons brev men övriga böter efterskänktes.

I brev 1667 och 1668 (EIIa:2) förklarade Burchardus Dreyer, hur det kom sig att han ”på grund av Lede Menniskiors förwållande för en tid sedan oförmodelig hade råkat i Magistratens onåd”. Han hade fått veta att han måste se sig om efter en annan tjänst. Hans familj hade lidit stor nöd under de gångna två åren. Nu hade han rekommenderats till en visiteringstjänst vid Stora Sjötul-len. Magistraten beslutade att han i kronans tjänst skulle få stanna kvar i staden men han skulle inte få informera barn. Den 21.8.1669 hänvisade Burchardus till utståndet straff och begärde att få hålla skola igen för familjens försörjning.

Den 13.3.1671 sades det i rätten att Burchardus för sina brott var förvisad från staden och därför icke fick uppträda vid rätten.

Burchardus Dreijers *hustru Åsa* vittnade den 18.10.1675 om ett uppträde mellan *Sveno Areel* och *sporrsmeden Jacob Ebbesson*. I en inlaga till Magistraten 1690 (EIIa:6) klagade Burchardus Dreijer över sin och hustruns fattigdom och sjukdom. Han klagade svårt av ”stenen” och sade sig ha betalt skatt i fyrtio år. Också hans hustrus avlidna föräldrar hade såväl i Gamle staden som här i staden betalt sina utskylder. Samma år i november (AIIb:4) berättade Dreijer, att han och hans

hustru hade en dotter *Magdalena*, ”vilken tillsatt sin undoms år” för att tjäna sina föräldrar, och som tack borde tilldelas 50 rdr i det fasta framför de andra syskonen. Kort därefter (mars EIIa:7) begärde *Lars Torbjörnsson* värdering av Dreijers halva baktomt, eftersom han försträckt pengar till *Magdalenas* begravning. I samma årshandling berättade *Burchardus Dreijer*, att hans son *Daniel* ”nu Midsommardag mot affton aff ett häftigh slag som af falladesiukdom igenom en hastig död blef hädankallat”. I mars 1691 begärde *Burchardus Dreijer* värdering av sin gård, då han haft stora utgifter för två barns begravning.

Lars Torbjörnsson murmästare

Den 2.11.1691 lät *Lars Torbjörnsson* första resan lagbjuda hus och gård på Sillgatan belägen mellan *Lars* i Garns å östra och *Jon Anderssons* å västra, vilken han köpt av *Burchardus Dreijer* för 100 rdr kurant.

Hos murmästaren *Lars Torbjörnsson* bodde 1696 *Anders båtekarl* och *Anders Torstensson månadstjänare*, 1705 *Sven båtförare* och 1710 *Erik murgesäll*. 1715 nämnes *Lars Torbjörnsson* och hans dotter *Brita Larsdotter* i tomtöreslängden 1717 var han och hans hustru *Rangela Andersdotter* sjuka och fattiga. *Brittas* man

stadstjänaren Mårten Råberg

skattade för sin tobaksrökning. Där bodde också *Anders stadstjänares änka*. 1720 hade murmästaren som ägare avlöst av mågen *Mårten Råberg* (begr. D juni 1723). *Mårten Råberg* stadstimmermans änka begärde 3.6.1724 bevis att hennes gård ej var behäftad med skuld. Den 19.10.1726 pantsatte *Råbergs änka Brita Larsdotter* för lån av 150 d smt gård mellan överskulden *Smedmark* och konstapel *Linneroth*. Hon kallas fattig i 1730 års tomtöreslängd och hade detta år *båtsmannen Lars Svensson* som inneboende och 1732 *borgaren Hans Svanström. Regementskvartermästare Schåre* uppbjöd gården den 23.2.1730 för en fordran på 200 d smt. 1734 ägde *Brita Larsdotter* endast halva gården: hos henne *båtedrängen Hans Svensson*. Denna halva ägdes 1735–37 av *tyske klockaren J. P. Greise*. Hos honom bodde 1735 *stadssoldaten Gustaf Melberg*

Andra hälften av gården: ägde 1735–37 *artillerikarlen Olof Ehrenberg*.

I riksgäldskontorets lönelängder omtalas gården 1740 som tillhörig *artillerikarlsänkan Ehrenberg* som betecknas som fattig. Där bodde 1740 *pigan Britta Ruth* som i restlängderna får denna förklaring: ”Änkan har inte haft någon piga utan är denna *Brita* hennes dotter och har för några år sedan blivit gift med en korpral under här liggande garnison.”

1744–50 kallas gården *fouridaren Anders Bratts* gård: denne var 1755 konstapel. Där bodde också 1753 *stadstrumslagare Olof Lerum*.

13.10.1755: *Soldaten vid Kungl. Hessensteinska Regementet och Major Bennets Compagnie Olof Ehrenberg och dess hustru Christina född Lindquist* lånade till ett gårdsköp den 13.10.1755 500 d smt av hennes broder *volontären* vid samma regemente *Nils Lindquist* av vilken de köpt gården på Sillgatan för 600 d smt Pantsatte deras hus och gård på Sillgatan.

Stadsfiskaren Olof Lerum och Juliana Lerum pantsatte den 16.8.1655 till *Olof Lerums* svåger (bör väl vara hennes morbror?) *volontären* i Hessensteinska regementet *Nils Lindquist* för 600 d smt deras efter modern (d.v.s. *Christina Ehrenberg, född Lindquist*) ärvda gård på Sillgatan mellan *Petter Feltz* i väster och *båtekarlen Sven Olofsson* i öster. Men när första uppbud skedde den 15.3.1762 av den gård som makarna *Lerum* den 4.1.1762 för 4 554 d smt sålt till *Nils Lindquist* sägas grannarna vara *fabrikören Buhrman* i öster och *slakteriälderman Johan Eichlers* gård i väs-

ter (30-penning 151 d 26 öre smt). Men enligt tomtöreslängden var Olof Lerum innehavare ännu 1770.

Stadskvartermästaren Lars Johan Didrik Gerndt lät den 13.6.1774 uppbjuda stadsfiskaren Olof Lerums i stadens fjärde kvarter på Sillgatan mellan fabrikören Burmans hus i öster och slaktare-ålderman Johan Eichlers bakgård å västra sidan belägna hus och gård, som till följe av magistratens utslag den 1.12.1773 för volontären Nils Lindquists fordran av 1 300 d smt huvudstol och ränta samt 6 dalers utsökningskostnad sålts på auktion den 31.5.1774 till Gerndt för 1 810 d smt 30-penning, 60 daler 10 2/3 öre.

Samma gård uppbjods första gången den 11.7.1774 av *arrendatorn av stadens slusskvarn och Drottningporten slussmästare Christoffer Fredrik Fuhrman*, sedan han den 8.7.1774 köpt gården av Gerndt. Christ. Fredric Fuhrman omtalas som ägare 1775–90.

Berg (I:3–4, 319) ger Fuhrman följande biografi: född 1720 i Birnbaum [nuv. Międzychód] i Storpolen, avled 1.4.1803 blev mjölnare och kvarntullsarrendator samt slussmästare i Göteborg. Kom till Göteborg som gesäll hos *mjölnaren och kvarnbyggaren i Stockholm Joh. Jacob Herbst*, när denne ombyggde kvarnen 1753. Fuhrman ägde 1781 hus och tomt på Sillgatan mellan slaktare Johan Eichler i väster och handlaren Borgman i öster, en hel tomt, värd 800 rdr specie, förmögenheten utgjorde 3 800 rdr specie. Han ingick 11.9.1761 äktenskapsförord med sin mångåriga hushållerska *Elin Andersdotter*, som han gifte sig med. Hon var född 1719, avled i lungrot 31.1.1781. Hon var syster bl.a. till *skräddaremästare Sven Carlbom*. Fuhrman kallas förre slussmästare 1790 och äger gården ännu år 1800.

Troligen efter hans död övertogs gården av

bagaren Hans Gevalts änka,

som var ägare 1807.

Försäkringsprotokoll:

”1805 den 14 mars

Bagareänkan Catharina Gewalt

4de kvarteret, 7de roten 16, Sillgatan

Själva tomten håller i längden 41 alnar och i bredden 13 alnar. Ligger i öster intill traktören Borgmans trähus och i väster till jungfru Treslaus ödetomt. Är belägen 141 alnar från närmaste vattentillgång Östra Hamn Canalen och 152 alnar från Vallgraven, utom det att i grannskapet finns flera vattenbrunnar. Tvenne brandstegar, tvenne brandhakar, tvenne handsprutor, tvenne läderämbar och tvenne svabbar.

Åbyggnaden är följande:

En träbyggnad av furu och gran-timmer i flygel, uppsatt 1779 av tvenne våningar. Facaden åt gatan är 13 alnar och bredden 9 alnar. Flygelbyggnaden är 27 alnar lång och 8 1/2 alnar bred. Över allt 10 alnar hög, täckt med bråttak under tegelpannor åt gatan samt med understrukne tegelpannor åt gården. Står på 1 alnar hög medierad stenfoot utan källare. Byggnaden, klädd med bräder och målad med gul oljefärg åt gatan samt med röd färg åt gården. Är i gott stånd.

Grundmuren med stenfoot värd 85

Byggningens undra våning består av tvenne rum, en salubod, ett kök, en bagarestuga med stor bakugn och välvd torkugn därover, en vedbod och tvenne förstugor med trappgångar. Övra våningen har fem rum, ett kök, ett större siktloft med inredning av mjölbingar och två förstugor. Trapporna huset igenom av plankor. Hela stommen i det stånd den nu är värderas till 580

Yttertakel med dess tillbehör 300

Bjälkelagen 40

Golven i rummen av plankor 56

Taken i dito varav fyra är med duk och målade med oljefärg 72.44

12 stycken fönsterluffer av vitt glas i kitt med foder och målade 2 1/2 alnar höga och 1 aln, 21 tum breda à 5 rdr 50

Här till hörande två par utan luckor målade med gul oljefärg à 2 rdr 20 sk. 4.40

Ett par portar med tillbehör 7.16

två stycken halvfranska förstugudörrar med lås och gångjärn 14

4 stycken halvfranska dörrar med mässingslåsar à 7 rdr 28

16 stycken fyrfyllningsdörrar med lås och beslag à 64

Fem dito släta dörrar med dito à 40 sk 4.8

Fem rum i nedra och övra våningen hava bröst- och fotpaneler 240 alnar tillsammans med duk och oljefärgsmålning à 16 sk. 80

Två st. Porcelanskakelugnar à 12 rdr 24

4 st dito Pottkakelugnar à 7 rdr 16 sk 29.16

En st kammerspis 8.32

Duk av papper i fyra rum med oljefärgsmålning 80

En bagareugn 95.32

2 st kökspisar varav en med bakugn 52.24

En st. inmurad koppar 60 pund à 12 sk 15

Fem st skorstenar med kakelugnsnucker (?) 86.24

Ett avträdeshus av korsvirke 15.16

—

Sålunda hela byggningens värde
i det stånd det nu står 1860.4”

Senare uppbud av 7.16

Se 7.15 ang. gemensamma uppbud av 7.15–7.17.

Senare uppbud av 7.16-17

arkitekt Johan August Westerberg den 29.9.1873